

CETĂȚENII EUROPENI ȘI PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ: PERCEPȚIE, CUNOAȘTERE ȘI CONDUITĂ

REZUMAT

OFICIUL PENTRU ARMONIZARE
ÎN CADRUL PIEȚEI INTERNE
(MĂRCI, DESENE ȘI MODELE INDUSTRIALE)

CETĂȚENII EUROPENI ȘI PROPRIETATEA INTELECTUALĂ:
PERCEPȚIE, CUNOAȘTERE ȘI CONDUITĂ

Acest studiu prezintă rezultatele sondajului de opinie, fiind adaptat în detaliu și conturat de reflectările adunate în cursul etapei de calitate și al analizei de specialitate. Prima parte a diagnozei reflectă imaginea unor cetățeni europeni care, în mare parte, se declară a fi în favoarea drepturilor de proprietate intelectuală (PI), care sunt convingeri că acestea reprezintă un pilon important în organizarea economică și socială a țării lor și care sprijină legislația aferentă și punerea în aplicare a acesteia. Însă rezultatele arată de asemenea că, în ciuda faptului că numai 10% dintre europeni recunosc deschis că s-au implicat în atitudini asociate cu încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală în ultimele 12 luni, peste o treime dintre aceștia tolerează tocmai astfel de atitudini în situații subiective.

Paradoxul conține în faptul că aceste două atitudini nu se exclud reciproc. O mare parte dintre cetățenii UE afișează o atitudine vehementă de susținere a proprietății intelectuale, dar consideră totuși că încălcarea acestor reguli în plan personal poate fi justificată pentru a rezolva consecințele puterii de cumpărare limitate sau pentru a protesta împotriva unui model economic definit de economia de piață și de mărci de renume. Această contradicție aparentă evidențiază distanța dintre principiile comune (care se aplică în cazul societății în ansamblu) și realitățile unui mod de viață individual pragmatic și probabil mai egocentric.

Este posibil ca această deconectare să pornească în parte de la neînțelegerea valorii PI și de faptul că o mare parte dintre europeni cred că protecția PI nu este în principal în folosul unor consumatori și al unor cetățeni ca ei, ci mai degrabă în folosul elitelor de afaceri și al celor artistice. Când au fost întrebați despre cine beneficiază cel mai mult de protecția PI, numai 11% dintre cetățenii UE au menționat consumatorii, iar sub 20% au menționat întreprinderile mici și mijlocii. Pe de altă parte, peste 40% au menționat marile companii și artiști celebri, dar și inventatori, într-o măsură mai mică, drept beneficiarii principali ai protecției PI.

Prin urmare, se pare că trebuie să se depună eforturi pentru a demonstra valoarea pe care proprietatea intelectuală o aduce cetățenilor europeni în viața lor cotidiană. Acest lucru este valabil mai ales pentru generațiile mai tinere care sunt mult diferite față de alte grupuri de vârstă.

ÎN CONTINUARE SUNT PREZENTATE CONSTATĂRILE PRINCIPALE ALE STUDIULUI:

I – EUROPENII SUNT ADEPȚI AI PRINCIPIILOR PROPRIETĂȚII INTELECTUALE

Europenii sunt adepți ai PI, considerând că aceasta este o componentă fundamentală în organizarea economică și socială a țării lor. Aceștia dovedesc o aderare consensuală la drepturile de PI, atât ca modalitate legală de recompensare a creațiilor artistice, cât și ca modalitate prin care se ajută îmbunătățirea și garantarea calității produselor și serviciilor.

- 96% dintre cetățenii UE sunt de acord că este important ca inventatorii, creatorii și artiștii să își poată proteja drepturile și să fie plătiți pentru munca lor
- 86% dintre cetățenii UE sunt de acord că protejarea proprietății intelectuale este importantă deoarece contribuie la îmbunătățirea și garantarea calității produselor și serviciilor

De asemenea, cetățenii UE recunosc în mare măsură rolul important al proprietății intelectuale în inovație și performanța economică.

- 76% dintre cetățenii UE sunt de acord că inovația și PI sunt strâns legate și că, de fapt, una nu poate exista fără cealaltă
- 69% sunt de acord că întreprinderile care dezvoltă proprietatea intelectuală masiv contribuie mult mai mult la crearea de locuri de muncă și la dezvoltarea economică decât altele
- 67% dintre cetățenii UE sunt de acord că, fără protecția proprietății intelectuale, s-ar crea un haos economic

Această aderare îi determină pe foarte mulți europeni să condamne atitudinile de încălcare a PI, mai exact, achiziționarea de produse contrafăcute. Se pare că, într-un procent redus, cetățenii UE consideră acest lucru ca fiind acceptabil.

- 84% dintre cetățenii UE chestionați nu sunt de acord cu afirmația că „este acceptabil să cumpărăm produse contrafăcute atunci când este vorba despre produse de lux”
- 79% dintre cetățenii UE chestionați nu sunt de acord cu afirmația că „este acceptabil să cumpărăm produse contrafăcute atunci când produsul original nu este disponibil în zona în care locuim”
- 74% dintre cetățenii UE chestionați nu sunt de acord cu afirmația că „este acceptabil să cumpărăm produse contrafăcute atunci când prețul produsului original este prea mare”
- 81% dintre cetățenii UE chestionați sunt de acord cu afirmația că „acțiunea de a cumpăra produse contrafăcute ruinează firme și locuri de muncă”
- 71% dintre cetățenii UE chestionați sunt de acord cu afirmația că „acțiunea de a cumpăra produse contrafăcute promovează exploatarea copiilor prin muncă și traficul ilegal”

În mod concret, rata declarată de cumpărare a produselor contrafăcute și/sau descărcare ilegală este foarte scăzută în rândul populației europene chestionate: peste nouă din zece europeni spun că nu au cumpărat produse contrafăcute și nici nu au descărcat ceva în mod ilegal în ultimele 12 luni.

- 9% dintre cetățenii UE chestionați declară că au accesat/descărcat sau urmărit conținut ilegal pe internet în mod intenționat în ultimele 12 luni
- 4% dintre cetățenii europeni chestionați declară că au cumpărat produse contrafăcute în mod intenționat, iar 6% declară că au cumpărat produse contrafăcute în ultimele 12 luni deoarece au fost induși în eroare

Cu toate acestea, datele demografice pot reprezenta un factor interesant în conturarea rezultatelor:

- În ceea ce privește descărcarea ilegală și accesarea conținutului protejat pe internet, impactul vârstei are o importanță aparte: 26% dintre cetățenii cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani declară că au descărcat sau accesat ilegal conținut protejat prin drepturi de autor în ultimele 12 luni. Această rată scade la 17% în cazul celor cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani, la 9% în cazul celor cu vârste cuprinse între 35 și 44 de ani, la 5% în cazul celor cu vârste cuprinse între 45 și 54 de ani și sub 2% la cei cu vârsta peste 55 de ani.

- Femeile și bărbații au declarat, în proporție relativ similară, faptul că au cumpărat produse contrafăcute, în timp ce în privința descărcării ilegale, rata bărbaților care au declarat această atitudine în ultimele 12 luni este de peste două ori mai mare decât rata femeilor (13% dintre bărbați față de 6% dintre femei). Această tendință se aplică și grupului de vârstă 15-24 de ani, în care rata bărbaților care au declarat că au cumpărat produse contrafăcute este la același nivel cu cea a femeilor (7% dintre bărbați față de 5% dintre femei), în timp ce rata bărbaților cu vârsta între 15 și 24 de ani care au declarat că au accesat, au descărcat sau au urmărit conținut ilegal pe internet în mod intenționat este cu 10 procente mai mare decât cea a femeilor din același grup de vârstă (31% pentru bărbați față de 21% pentru femei).
- În mod similar, nivelurile de educație nu par să joace un rol în cumpărarea voită a produselor contrafăcute, însă totodată acestea au un impact semnificativ asupra descărcării/urmării și accesării ilegale: 3% dintre europenii care și-au terminat studiile înainte de 15 ani declară că au descărcat sau au accesat ilegal conținut protejat prin drepturi de autor în ultimele 12 luni. Această proporție crește la 6% în cazul cetățenilor care și-au terminat studiile între 16 și 19 ani; la 10% în cazul celor care și-au terminat studiile după vârsta de 20 de ani și la 27% în cazul cetățenilor care încă mai studiază. În cele din urmă, există diferențe între statele membre și în funcție de data aderării la Uniunea Europeană: 13% dintre cetățenii din statele membre care au aderat la UE după 2004 declară că au cumpărat produse contrafăcute în ultimele 12 luni, în timp ce în celelalte 15 state membre, doar 4% declară acest lucru, adică o treime din acest număr. Această diferență nu este valabilă în cazul descărcării sau accesului ilegal, unde diferențele sunt minime.

II – DINCOLO DE SUSȚINEREA TEORETICĂ A PRINCIPIILOR PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE EXISTĂ O REALITATE MAI COMPLEXĂ ȘI UNEORI CONTRADICTORIE

La prima vedere, constatările descriu percepții pozitive, în general, cu privire la PI din punct de vedere teoretic. Însă acestea ar trebui puse în contrast cu o analiză subiectivă mai profundă.

Înțelegerea PI și a noțiunilor aferente de către europeni nu este nici pe departe consecventă, ci scoate în evidență diferențe semnificative între înțelegerea autoevaluată/„subiectivă” și cea verificată/„obiectivă”.

Există o contradicție evidentă și o diferență între înțelegerea subiectivă pe care europenii declară că o au față de PI și cunoștințele obiective pe care aceștia le dețin de fapt.

Trei sferturi dintre europeni spun că înțeleg termenul de „proprietate intelectuală” și termenii asociați precum brevete, drepturi de autor, mărci etc.

- 73% dintre cetățenii europeni chestionați declară că înțeleg bine termenul de „proprietate intelectuală”
- 85% dintre cetățenii europeni chestionați declară că înțeleg bine termenul de „drepturi de autor”
- 79% dintre cetățenii europeni chestionați declară că înțeleg bine termenul de „brevet”

Cu toate acestea, indicatorii cunoașterii obiective conturează o perspectivă diferită – numai 13% dintre europeni dovedesc o bună cunoaștere a ceea ce înseamnă termenul de PI, 51% dând dovadă de cunoștințe medii, iar 37%, de cunoștințe slabe.

- 46% dintre europenii chestionați știu că afirmația „după o anumită perioadă de timp, invențiile brevetate pot fi copiate în mod legal de oricine” este corectă
- 34% dintre europenii chestionați știu că afirmația „indicațiile geografice sunt detalii puse pe produse pentru a identifica producătorul în cazul unei reclamații” este incorectă
- 44% dintre cetățenii UE chestionați știu că afirmația „desenul sau modelul industrial al unui produs nu poate fi protejat, pot fi protejate numai siglele și denumirile de produse” este incorectă

În concluzie, PI și termenii principali aferenți sunt mai degrabă cunoscuți din auzite decât înțeleși cu adevărat în detaliu de către europeni.

Al doilea element care ar trebui să nuanțeze aderarea intelectuală puternică a europenilor la principiile PI îl reprezintă existența unui anumit grad de toleranță față de ideea că încălcările drepturilor de PI ar putea fi considerate justificate.

Cu o minoritate semnificativă (în jur de o treime), europenii privesc contrafacerea într-o lumină favorabilă, ca pe un mijloc „inteligent” de a menține puterea de cumpărare, și totodată ca pe un „act de protest” împotriva marilor mărci de renume și a sistemului economic dezechilibrat.

Condamnată etic și judecată ca având consecințe foarte negative la nivel macroeconomic, contrafacerea poate fi văzută mai favorabil atunci când este prezentată din perspectiva individului și prin prisma beneficiului personal.

- 34% dintre cetățenii UE chestionați sunt de acord cu afirmația că „acțiunea de a cumpăra produse contrafăcute vă permite să faceți o achiziție inteligentă prin care aveți articolele pe care le-ați dorit, conservându-vă, în același timp, puterea de cumpărare”
- 38% dintre cetățenii UE chestionați sunt de acord cu afirmația că „a cumpăra produse contrafăcute este un act de protest și un mijloc de a vă opune economiei dictate de piață și marilor mărci de renume”

Aceste percepții nu sunt consecvente în rândul populațiilor UE. Acestea sunt mai mult sau mai puțin proeminente în funcție de vârstă, ocupația și țara de domiciliu a respondenților. Cele două afirmații (cumpărarea de produse contrafăcute văzută ca un „act de protest” și/sau „o achiziție inteligentă”) urmează modele similare:

- **Vârsta pare să fie o variabilă puternică de luat în considerare.** Cu cât cetățenii europeni sunt mai tineri, cu atât există șanse mai mari să fie de acord cu aceste afirmații. 49% dintre cetățenii UE cu vârste între 15 și 24 de ani sunt de acord că achiziționarea de produse contrafăcute poate fi văzută ca un „act de protest”, iar această cifră scade în mod consecvent odată cu vârsta: 44% dintre cei cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani, 38% dintre cei cu vârste cuprinse între 35 și 44 de ani, 35% dintre cei cu vârste cuprinse între 45 și 54 de ani, 34% dintre cei cu vârste cuprinse între 55 și 64 de ani și 32% dintre cetățenii cu vârsta peste 65 de ani. În schimb, 52% dintre cetățenii UE cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani sunt de acord că achiziția unui produs contrafăcut permite o „achiziție inteligentă” din partea consumatorului; această cifră scade de asemenea în mod consecvent odată cu vârsta: 39% dintre cei cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani, 34% dintre cei cu vârste cuprinse între 35 și 44 de ani, 31% dintre cei cu vârste cuprinse între 45 și 54 de ani, 29% dintre cei cu vârste cuprinse între 55 și 64 de ani și 25% dintre cetățenii cu vârsta peste 65 de ani.

- De asemenea, percepțiile diferă semnificativ în funcție de ocupația respondenților. 50% dintre cetățenii UE care caută un loc de muncă sunt de acord cu faptul că acțiunea de a cumpăra produse contrafăcute poate fi văzută ca „un act de protest”, față de 38% din media cetățenilor UE. Acest rezultat este mai mare și în rândul „supraveghetorilor și al maiștrilor” (46%), al „lucrătorilor în manufactură” (44%), însă mai ales în rândul tuturor „studentilor” (50%, cel mai ridicat grad de confirmare măsurat în rândul grupurilor profesionale).
- În această privință, nivelul de educație nu influențează rezultatele în mod liniar. Cu toate acestea, se poate observa că cetățenii care au studiat cel mai mult în timp, adică și-au terminat studiile după vârsta de 20 de ani, au prezentat cel mai scăzut grad de confirmare (35% sunt de acord că acțiunea de a cumpăra produse contrafăcute poate fi un act de protest).
- În general, gradul de confirmare cu privire la cele două afirmații este semnificativ mai mare în statele membre care au aderat la UE după 2004 (45% sunt de acord cu ideea că acțiunea de a cumpăra produse contrafăcute poate fi un act de protest) decât în alte state membre (36% sunt de acord cu aceasta).

Analiza percepțiilor și a atitudinilor celei mai tinere generații de europeni dovedește faptul că cetățenii cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani au cele mai tolerante păreri cu privire la contrafacere și descărcare ilegală.

Dincolo de rezultatele de mai sus, generația mai tânără înclină să creadă în mod deosebit că descărcarea ilegală sau accesarea conținutului protejat prin drepturi de autor este acceptabilă, chiar dacă majoritatea împărtășește sentimentul de aderare generală la principiile dominante ale PI.

- 22% dintre europeni consideră că este acceptabil să descarce sau să acceseze ilegal conținut protejat prin drepturi de autor atunci când nu există o alternativă legală în țara lor. Această rată crește cu 20 de procente în rândul cetățenilor cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani (42%).
- 42% dintre europeni consideră că este acceptabil să descarce sau să acceseze ilegal conținut protejat prin drepturi de autor când acesta este utilizat în scopuri personale. Acest număr crește cu 15 procente, adică la 57%, în rândul cetățenilor cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani.

Analiza întrebărilor legate de beneficiarii principali ai PI poate oferi niște explicații la paradoxul descris mai sus.

Când sunt întrebați cine beneficiază cel mai mult de protecția PI, numai circa 10% dintre europeni menționează „consumatorii ca ei”, precizând mult mai des marile companii și artiștii celebri drept beneficiari principali ai acestui set de reguli și ai acțiunii de punere în aplicare.

Acest lucru poate reflecta sentimentul că PI servește în principal interesele elitelor și tinde să dovedească lipsa de înțelegere sau dezacordul față de ideea valorii pe care aceasta o aduce cetățenilor europeni în general.

Alternative legale

În cadrul acestei secțiuni s-a pus un accent deosebit pe alternativele legale privind accesarea de conținut protejat prin drepturi de autor (muzică, filme, emisiuni TV, cărți, evenimente sportive în direct, fotografii, ziare sau jocuri video) pe internet.

Cunoașterea ofertelor de descărcare legală de către oameni depinde în mare măsură de conținut. Gradul de cunoaștere este destul de mare în ceea ce privește muzica (65% dintre europeni știu că există alternative legale pentru a descărca sau a asculta muzică în țara lor); peste jumătate dintre aceștia știu acest lucru în ceea ce privește filmele (56%), ziarile (55%), seriile de televiziune (51%) și cărțile (50%); mai puțin de jumătate știu despre jocurile video (46%), fotografiile (46%) și difuzarea evenimentelor sportive în direct (44%).

Gradul de cunoaștere a alternativelor legale de pe internet diferă semnificativ de la țară la țară. Oricare ar fi conținutul, ofertele legale sunt cel mai sistematic cunoscute în țările nordice (Danemarca, Suedia, Finlanda), țările anglo-saxone (Regatul Unit, Irlanda), Belgia și Țările de Jos. Pe de altă parte, ofertele legale sunt cel mai puțin cunoscute, mult mai puțin decât media în Europa, în Croația, Bulgaria, România, Polonia, Malta și Italia. În rândul generațiilor mai tinere există o cunoaștere mult mai mare a ofertelor legale, aceste generații fiind cele mai expuse pericolului privind descărcarea ilegală. Indiferent de conținutul testat, cunoașterea alternativelor legale este cu cel puțin opt procente mai mare în rândul generațiilor mai tinere decât media în Europa:

- 83% dintre cei cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani știu că există alternative legale disponibile online pentru muzică
- Peste două treimi din cei cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani cunosc alternative legale de accesare a filmelor (67%) sau a seriilor de televiziune (65%)
- Șase din zece respondenți spun că știu cum să acceseze în mod legal ziare (63%), fotografiile (62%) și cărți (60%)
- Majoritatea tinerei generații știe cum să acceseze în mod legal jocuri video (55%) și difuzări de evenimente sportive în direct (55%)

Calitatea și diversitatea acestor alternative legale sunt văzute favorabil de către europeni. Cu toate acestea, cu o minoritate semnificativă de aproape o treime, cei cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani consideră că alternativele ilegale sunt mai atractive:

- 55% dintre europeni împărtășesc convingerea conform căreia „calitatea conținutului oferit de serviciile legale este cel puțin la fel de bună precum aceea a conținutului care poate fi găsit prin mijloace ilegale”, iar 27% nu sunt de acord cu aceasta. Pentru cei care cunosc bine ambele oferte, mai exact generațiile mai tinere, raportul este de 63%-33% pentru cei cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani, și de 61%-30% pentru cei cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani. Prin urmare, o treime din tinerii europeni consideră conținutul ilegal ca fiind de o calitate mai bună.
- Faptul că alternativele legale sunt cel puțin la fel de diversificate ca și cele ilegale este recunoscut de către 50% dintre europeni, iar 30% nu sunt de acord cu aceasta. Raportul este de 55%-39% pentru cei cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani și de 54%-37% pentru cei cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani. Aproape patru din zece tineri europeni declară conținutul ilegal de pe internet ca fiind mai diversificat decât conținutul legal disponibil.
- 19% dintre europeni s-au întrebat dacă un site de pe care cineva poate descărca muzică sau videoclipuri este legal sau nu, iar 12% chiar au făcut cercetări pentru a afla dacă un site cu posibilitate de descărcare este legal sau nu. Trebuie observat că aceste cifre sunt mult mai mari pentru cei cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani, deoarece 42% s-au întrebat dacă un site de pe care cineva ar putea descărca muzică sau videoclipuri este legal sau nu, iar 26% au făcut efectiv cercetări pentru a afla dacă un site cu posibilitate de descărcare este legal sau nu.

Existența și cunoașterea alternativelor legale pot influența activitățile ilegale de descărcare, deoarece 80% dintre europeni sunt de acord cu afirmația că „ori de câte ori există o opțiune legală accesibilă, prefer să accesez/descarc/ urmăresc conținut prin intermediul platformelor autorizate, și nu ilegal”, această cifră fiind de data aceasta strict identică în rândul cetățenilor cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani.

